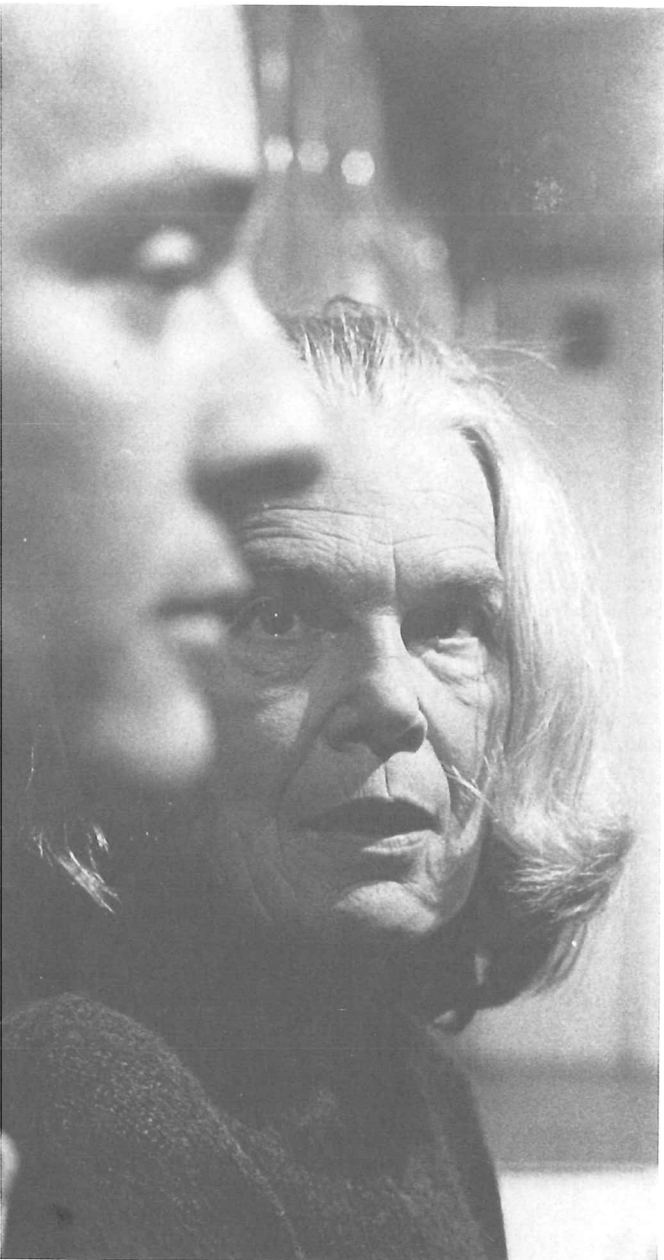

Geen staalkaart van het theater in Oostenrijk

Europalia toont stukken van Oostenrijkse schrijvers

Ilse Bartram-Kohls en Reinhard Hausen in "Wunschloses Unglück" van Peter Handke

Dat *Der Theatermacher* van Thomas Bernhard niet naar Brussel komt, betekent dat wij het Burgtheater onder de leiding van Claus Peymann hier niet aan het werk zullen zien. Het initiatief van Gerard Mortier om deze voorstelling naar de Munt te halen, is eigenlijk afgeketst op een misverstand: de eigenzinnige auteur verzette er zich tegen dat Oostenrijk zou uitpakken met zijn werk; hij had niet begrepen dat de uitnodiging, buiten Europalia om, uitging van een Belgische instantie en niet aangeboden was door de autoriteiten van zijn door hem gehooide vaderland. De slotsom voor ons blijft dat we dit najaar, binnen of buiten Europalia – wat doet het ertoe? – , geen enkel groot Weens theatergezelschap op bezoek krijgen. Dan deden andere landen het in dat opzicht in het verleden voor Europalia beter. Het lijkt er een beetje op dat Europalia 87 niet een staalkaart van het Oostenrijkse theater, zoals het vandaag reilt en zeilt, kan presenteren en zich behelpt met de programmatie van stukken van Oostenrijkse schrijvers.

Peter Handke

De Oostenrijkers vaardigen twee gezelschappen af: het Forum Stadtpark Theater uit Graz en het Serapions Theater uit Wenen. De lof van dit laatste, dat met *A Bao A Qu* naar de Ancienne Belgique in Brussel komt, wordt elders in dit nummer van *Etcetera* verkondigd in het artikel *Wenen blijft theaterstad*. De groep uit Graz zendt twee acteurs, Ilse Bartram-Kohls en Reinhard Hauser, met *Wunschloses Unglück* van Peter Handke (1942). Voorstellingen in de Kortrijkse Stads-

schouwburg, bij het Nederlands Toneel Gent, in de Beursschouwburg in Brussel en in het Jünglingshaus in Eupen. Het stuk is een bewerking voor toneel van de novelle die Handke schreef na de dood van zijn moeder, einde 1971. Aan haar ongelukkige leven had deze vrouw, die geen wensen meer had, met slaaptabletten een einde gemaakt. Als meisje van 18 had ze na de "Anschluss" van Oostenrijk door Hitler een kortstondige verhouding met een "Duitse partijgenoot", de vader van de auteur. Handke, die zich in Frankrijk vestigde, probeert greep te krijgen op het leven van zijn moeder door het te zien als een bijzonder geval van wat vrouwenlevens kunnen zijn.

Van Handkes bekende *Publikumsbeschimpfung* staat in het kleine Théâtre de l'Île Saint-Louis in Brussel een Franse versie op het programma. Dezelfde auteur komt ook ter sprake tijdens het driedaagse colloquium "Sprachskepsis und Sprachmagie bei Georg Trakl und Peter Handke" aan de Gentse Rijksuniversiteit (27-29 oktober), waar Julien Schoenaerts zijn creatie van Handkes *Kaspar* lezend zal herenemen.

Thomas Bernhard

Via een zijpoortje, om zo te zeggen, wordt Thomas Bernhard (1931) toch in Europalia binnengehaald, maar dan met een meneer die een rode loper aan de hoofdingang verdient: Bernhard Minetti van het Schiller Theater Berlin. De 82-jarige acteur vertolkt *Einfach kompliziert*, een van de stukken die de Oostenrijker voor hem schreef (andere zijn *Minetti*, *Der Weltverbesserer*, *Der Schein trügt*). Andermaal krijgt Mi-

Bernhard Minetti in "Einfach Kompliziert" van Thomas Bernhard

Jeanne Moreau in "Le récit de la servante Zerline" van Hermann Broch
- Foto Sygma

netti hier de rol van een oude acteur die op zijn loopbaan terugblijkt. Op het einde van het stuk hoort hij zijn eigen stem in een van zijn grote rollen: die van Krapp in Becketts *Krapp's Last Tape*. Wie Minetti nog nooit in levenden lijve zag optreden, mag deze kans niet laten voorbijgaan. Let op: de voorstelling heeft in de Antwerpse Stadsschouwburg plaats op 26 oktober en niet op 27, zoals in de programmabrochure van Europalia en elders werd afgedrukt.

Als Thomas Bernhard ook voor deze voorstelling maar niet dwars gaat liggen.

Hermann Broch

Een ander "monstre sacré", dat je in Europalia Oostenrijk niet direct zou verwachten, is de Franse actrice Jeanne Moreau. Zij speelt, volgens getuigen op onvergetelijke manier, *Le récit de la servante Zerline* van de Oostenrijker Hermann Broch (1886-1951), in de regie van Klaus Michael Grüber. Zerlina is het dorpsmeisje dat in Mozarts opera *Don Giovanni* door de titelheld wordt verleid (*La ci darem la mano*). Broch laat haar op latere leeftijd in een innerlijke monoloog die episode uit haar leven onder ogen nemen. Hij schreef dit verhaal in 1941 en het maakt deel uit van de roman *Die Schuldlosen* (1950), in het Frans *Les irresponsables*, die Broch op vraag van zijn uitgever samenstelde door een aantal van zijn vroegere novellen samen te voegen tot een groot geheel. Oorspronkelijk is het dus geen toneeltekst. Annah Arendt noemde dit verhaal "de mooiste liefdesgeschiedenis van de hele Duitse literatuur". Jeanne Moreau creëerde de Franse tekst van Andrée R. Picard in het Festival d'Automne 1986 en is er in Brussel mee te gast in het Théâtre National.

Peter Altenberg

Nog uit Frankrijk komt Dominique Rozan, "sociétaire" van de Comédie Française, die te zamen met Pierre Laroche, Delphine Bibet, Pascale Gilles en Francis Besson, bij het Rideau de Bruxelles *Esquisses viennoises* van Peter Altenberg brengt in de regie van Jean-Claude Berutti. Altenberg (1859-1919) observeert daarin de Weense burgerij, en vooral de vrouwen, van het begin van deze eeuw. Als stamgast in Café Central in de Herrengasse, waar zijn wassen beeld nog altijd voor een "grosser Schwarzer" zit, noteerde hij het doen en laten van zijn stadgenoten in fragmentaire teksten, een beetje in de trant van Simon Carmiggelt. Vorig jaar gaf Rozan in Parijs gestalte aan deze Altenberg; in Brussel komt het spektakel in een kleiner formaat.

Karl Kraus

Aan het woord komt ook Karl Kraus (1874-1936), in *Les derniers jours de l'humanité*, de onlangs door Heinz Schwarzinger en Jean-Louis Besson in het Frans vertaalde scenische versie, die de auteur zelf maakte (1919) van een lange, onspeelbare en onvertaalbare tekst. In de Duitstalige landen bestaat een

traditie van de publieke "Lesung": een auteur leest voor uit eigen werk. Kraus schreef deze literair-dramatische tekst waarschijnlijk niet om gespeeld maar om voorgelezen te worden. Hij staat in de traditie van de grote "lezers" tussen Johann Nestroy en Elias Canetti. *Die Letzten Tage der Menschheit* is een satirische kreet tegen de oorlog en de menselijke verdwazing, een aanklacht van de absurditeit dat volkeren en klassen die met elkaar zouden kunnen overeenkomen, tegen elkaar in het harnas worden gejaagd. De lezing door de Franse acteurs Philippe Adrien, Denise Chalem, Enzo Cormann en Heinz Schwarzinger wordt in het Atelier van het Théâtre National (Kazernestraat, Brussel) een scenisch gebeuren, in het decor van een Weens café. De tekst is gereduceerd tot ongeveer een derde van het origineel, nl. tot drie avonden van ongeveer anderhalf uur. Hetzelfde team verzorgde deze "lecture-spectacle" vorig jaar al in het raam van de tentoonstelling over Wenen in het Centre Pompidou in Parijs.

Aansluitend bij de voorstellingen is er op 16 oktober een ronde-tafelgesprek over Kraus met Oostenrijkse, Franse en Belgische specialisten, onder wie Gustav Kars, die Kraus gekend heeft en destijds diens gerechtmakende "Lesungen" in Wenen heeft bijgewoond.

Rilke, Bachmann

Het Théâtre de l'Esprit Frappeur in Brussel presenteert een Franse versie van *Die Weise von Liebe und Tod des Cornetts Christoph Rilke* van Rainer Maria Rilke (1875-1926). Gisèle Oudart reist er in de regie van Thierry Génicot door de poëzie van de bekende Oostenrijkse dichter. Reizen (Namen, Sint-Genesius-Rode, Brussel, Auvelais, Charleroi) met *Rozen* van Rilke doet ook een muziek- en poëzieprogramma, bezorgd door de stem van Eveline Legrand en de harp van Susanna Mildonian in de regie van Michel Ducobu.

Het Théâtre Poème in Brussel van zijn kant spande samen met La Passerelle/Atelier Uta Wagner om deze laatste in de regie van Christine Delmotte op de affiche te brengen met een Franse versie van *Und Undine geht...*, waar de Oostenrijkse dichteres Ingeborg Bachmann (1926-1973) vindt dat totale liefde goed is als bron van inspiratie maar niet concreet beleefd kan worden. Hebt u het gemerkt? Bachmann werd geboren in het jaar waarin Rilke overleed.

Voorts wordt door hetzelfde Théâtre Poème nog *Alma Mahler* van Françoise Lalande aangekondigd, een evocatie van de figuur van Alma Schindler, echtgenote van de Oostenrijkse componist Gustav Mahler (1860-1911), met Monique Dorsel, Christiane Laborde, Agathe Anastique en Vania Dombrowszky in de regie van Patrick Collet.

Franz Grillparzer

Van al de hierboven opgesomde stukken worden er maar drie in het Duits gespeeld: de twee produkties uit Oostenrijk zelf – al wordt er, naar verluidt, door het Serapions Theater weinig of niet gesproken – en die van het Schiller Theater met Minetti. De overige acht worden door Fransen en Franstalige Belgen in de taal van Molière geseerveerd. Twee Vlaamse gezelschappen programmeren een stuk van Oostenrijkse herkomst in het Nederlands: het NTG en het RaamTeater.

Hugo Claus bewerkt *Des Meeres und der Liebe Wellen* van Franz Grillparzer (1791-1872), Oostenrijks klassieke theaterauteur, geboren op het ogenblik dat de overheersing van de Oostenrijkse Habsburgs in onze streken naar haar einde liep. Het gegeven van *De golven van de liefde en van de zee*, in 1829 gecreëerd onder de titel *Hero und Leander* en in 1831 onder zijn definitieve titel in het Burgtheater, werd door Grillparzer uit de Oudheid gehaald. Het

lijkt op dat van de twee koningskinderen: Leander zwemt over de Hellespont naar zijn geliefde Hero, priesteres van Aphrodite; de opperpriester die over haar kuisheid moet waken, dooft de lamp die Leander de weg wees. Het stuk behoort tot de pakkendste liefdeslyriek in de wereldliteratuur, in één adem genoemd met Shakespeares *Romeo and Juliet*, en wordt beschouwd als het mooiste van wat hij heeft geschreven. De Griekse context verhuult nauwelijks het Wenen van toen, met zijn burgerlijke bekrompenheid. De auteur ontvlucht er de politieke actualiteit waar hij met de strenge staatskanselier Metternich rekening had te houden. Een kluij voor Hugo Claus. Ulrich Greiff regisseert.

Ödön von Horváth

Walter Tillemans heeft voor *Verhalen uit het Weense Woud* in het RaamTeater op 't Zuid in Antwerpen de beste krachten gemobiliseerd: onder de acteurs Luc Philips, Julienne De Bruyn en Bert André, voor de bewerking van Ödön von Horváths *Geschichten aus dem Wiener Wald* (1931) huisdramaturg Pavel Kohout en voor de vertaling hiervan Walter Van Den Broeck. Von Horváth (1901-1938), Hongaar van geboorte, in het toenmalige Oostenrijk-Hongarije, wilde het "Volksstück" opnieuw leven inblazen. In dit werk kant hij zich tegen de "Volksgeist", de kleinburgerlij-

ke cultuur die in de grond reactionair is. Achter de façade van de Weense walsen en de gezellige cafés verbergt de kleinburger met zijn "Bildungsjargon", het beschaafingsjargon van de grootstadsman, zijn egoïsme en totaal gebrek aan medegevoel. Kohout, Tsjechische balling die in Wenen woont, herleidde de vijftien verschillende plaatsen waar het oorspronkelijke stuk zich afspeelt en de talrijke rollen tot een tekst voor tien acteurs. Volgens Tillemans heeft het stuk iets profetisch: de auteur voelde de "Anschluss" door Hitler aankomen en in Europalia 87 Oostenrijk mocht het niet ontbreken "vooral nu overal in Europa de kwaadaardige symptomen die van het stuk een tragedie maken weer de kop opsteken". Het begint als een "gemütliche" avond met een hoop Weense kitsch, zegt Walter Van Den Broeck, maar onder de tekst ligt een mijnenveld verborgen. Daar is het de schrijver om te doen.

Met de traditie van het "Volks-theater" knopen in deze jaren '80 vele Oostenrijkse gezelschappen weer aan door het "boerse" repertoire en de dito speeltrant weer te gaan cultiveren, en auteurs als Wolfgang Bauer en Peter Turrini sluiten er door hun engagement bij aan. Dit tweetal komt in het RaamTeater met Pavel Kohout, Reinhard Urbach, Walter Van Den Broeck, Jan Christiaens en Walter Tillemans op 26 oktober een volle dag van gedachten wisselen over dit fenomeen.

Jef De Roeck

UIA speciale licentie theaterwetenschap

- 12 vakken te kiezen uit een aanbod van 22 theater- en dramacursussen, gespreid over twee jaar.
- studie en onderzoek van communicatieve, theoretische, sociologische, semiotische, dramaturgische, e.a. aspecten van het theatergebeuren.
- gericht op mediumkunde, dramaturgie, theaterkritiek, theatermanagement, theaterpublicistiek.

Informatie:

Universitaire Instelling Antwerpen

Departement Germaanse

Universiteitsplein 1

2610 Wilrijk

(03) 828 25 28 T 223 of 177